

FRANSA'DA SİYASÎ PARTİLERİN HUKUKİ STATÜSÜ ÜZERİNE

Arş. Gör. Halim Alperen ÇITAK*

GİRİŞ

Fransa, eski rejim (*ancienne régime*) devrinden beri, her biri anayasal metin düzeyinde tanımlanmış on iki farklı siyasi sistem tecrübesi yaşaması sebebiyle, birçok uzman tarafından bir “anayasal ve siyasi laboratuvar” olarak nitelenmektedir.¹ Tanzimat’tan beri Türk modernleşmesinde “örnek” konumunda bulunan Fransa, Kıt’a Avrupası sisteminin en tipik temsilcisidir. Bu sebeple gerek kamu hukukunun genel teorisi, gerekse anayasa ve idare hukuku bakımından Fransa’nın Türkiye üzerindeki etkisi oldukça güçlüdür. Garip bir tesadüf olarak bugün Türkiye, Fransa ile benzer bir süreçten geçmektedir. Her iki ülke de olağanüstü hâl (*l'état d'urgence*) şartları altında seçimlere gidecektir (Fransa’da devlet başkanı seçimi, Türkiye’de ise anayasa değişikliği referandumu). Esasen deskriptif bir amaç taşıyan bu çalışmada, yukarıda belirtilen “örneklik” değerine binâen, Fransız siyasî partilerinin hukukî statüsü farklı açılardan ele alınacaktır.

ANAYASAL DAYANAK VE KURULUŞ

1958 tarihli Fransız Anayasası’nın 4. maddesi, siyasi partilere ilişkin temel ilkeleri düzenlemektedir. İlk fıkraya göre, “*siyasi parti ve topluluklar oy vermenin tecellisine katılırlar. Serbestçe oluşur ve faaliyette bulunurlar.*”

* Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Ulusal egemenlik ve demokrasi ilkelerine saygı göstermek zorundadırlar.” Maddenin ikinci fıkrasında ise, siyasi parti ve toplulukların, kadın ve erkeklerin seçimle gelinen görev ve mevkilere, mesleki konumlara ve sosyal sorumluluklara eşit şekilde erişebilmeleri konusunda gereken katkıyı sunacakları hükme bağlanmıştır. Nihayet maddenin son fıkrasında, farklı fikirlerin ifade edilebilmesi ve siyasi toplulukların demokratik hayata eşit şekilde katılabilmesi hususunun kanunlarla teminat altına alınacağı belirtilmiştir.²

Türkiye’de siyasi partiler, diğer derneklerden ayrı bir hukukî statüye sahiptir. Ancak Fransa’da siyasî partiler 1 Temmuz 1901 tarihli Dernekler Kanunu’na tabidir.³ Bu kanuna göre Fransa’da bir siyasi parti kurmanın derneklerden farklı bir yönü yoktur. Siyasi amaç taşıyan derneğin (partinin) tüzel kişilik ve fiil ehliyeti kazanması için kurucu metnin (tüzüğün) vali yahut kaymakama bildirilmesi ve bu bildirimden Dernekler ve İşletme Vakıfları Resmi Bülteni (*Journal Officiel des Associations et des Fondations d’Entreprises*)’nde yayımlanması yeterlidir.⁴ Kanun uyarınca isteyen herkes bir derneğe (dolayısıyla siyasi partiye) üye olmakta serbesttir, hiç kimse üye olmaya zorlanamayacağı gibi, üye olduğu bir dernekten istediği zaman ayrılma hakkından da yoksun bırakılamaz.⁵

İÇ YAPILANMA VE FRANSA’DA SİYASİ YELPAZE

Fransız partileri, iç yapılanmaları konusunda tamamen serbesttir. Öyle ki, mülkî amirlere yapılacak kuruluş bildiriminde dahi parti iç yapısının ayrıca belirtilmesi gerekmemektedir. Bununla birlikte her siyasi parti kendi iç örgütlenmesini, karar ve yürütme organlarını belirleyen bir kurucu metne (tüzüğe) sahiptir. Bu kapsamda siyasi partiler ülke genelinde başkan (veya genel sekreter) tarafından idare edilen ulusal büro (ulusal konsey), yerelde ise parti üyelerince seçilerek oluşturulmuş makamlarca yönetilen şubeler (hücreler) ve bu şubelerin bölgesel federasyonları şeklinde örgütlenirler.

Fransız siyasî partilerinin temel olarak dört özelliğinin bulunduğu söylenebilir. Buna göre Fransız partileri;

- derin tarihî köklere dayanmakta,
- üyeleriyle aralarında gevşek bir bağ bulunmakta,
- lider merkezli örgütler hâlinde hareket etmekte
- ve kendi içlerinde yoğun bir biçimde hizipleşme oranına sahiptirler

Bu özelliklere ilâveten Fransız partilerinin, parlâmento oylamalarında genellikle blok hâlinde oy kullanmalarına rağmen kendi içlerinde oldukça rekabetçi bir karakter taşıdıkları söylenebilir.⁶

Fransa'da siyasi partiler, milletvekili seçimlerine “dolaylı yoldan” katılırlar. Yani Fransız milletvekili adayları başvurularını parti adına değil, kendi adına yapar. Zira dernek statüsündeki partilerin bu konudaki yetkileri kanunda yer almamaktadır. Ancak partiler, seçim kampanyasına katılma konusunda özgür olduğundan, bu bağlamda parti, istemediği adaydan desteğini esirgeyebilir, hatta onun parti adını kullanarak aday olmasını yasaklayabilir, buna uymayan adayı partiden ihraç edebilir. Ne var ki bu durumda dahi adaylık geçerli olmaya devam edecek, sadece aday, seçim propagandası sırasında kendisini o partinin adayı olarak gösteremeyecektir. Sonuç olarak Fransa'da partilerin hukuki açıdan aday belirleme yetkisi yoktur. Bununla birlikte partilerin adaylık konusundaki fiilî güçleri yasal düzenlemede öngörüldüğünün çok üstündedir.⁷ Fransız seçim yargısı (seçim kurulları), bu fiilî etkinin kadınlar aleyhine işlemlerini engellemek amacıyla, milletvekili aday listelerinde cinsiyet eşitliği esasına uyulmadığı takdirde aday listelerini reddetmektedir.⁸

Fransız kamuoyunun yolsuzluk algı endeksleri incelendiğinde toplumun en yozlaşmış kurumları arasında siyasi partiler, milletvekilleri, parlamento ve medyanın kabul edildiği görülmektedir. Siyasi partilerin mali denetimsizliği de ciddi bir sorundur. Bu sebeple Fransa'da siyasi partilerin mali denetimine ilişkin oldukça ayırtıcı düzenlemeler getirilmiş ve bu konuda uzman kuruluşlar oluşturulmuştur.

Dört temel siyasî görüşün hâkim olduğu Fransa'da ilk grup, muhafazakâr sağ kanattaki Gaullistler'dir. Bu eğilimi Cumhuriyet için Birlik Partisi (*Rassemblement pour la République - RPR*) ve “Yeni Gaullistler” olarak adlandırılan Fransız Halk Hareketi Birliği (*Union pour un Mouvement Populaire - UMP*) temsil etmektedir.⁹ Eski devlet başkanlarından Valery Giscard d'Estaing'in çizgisindeki merkez sağ görüşün savunucuları, Fransız Demokrasisi için Birlik Partisi (*Union pour la Démocratie Française - UDF*) şemsiyesi altında faaliyet göstermektedir. Sol kanattaki partiler arasında Sosyalist Parti (*Parti Socialiste - PS*), görüşleri aşırıya kaçmayan, ılımlı bir sol siyasi ideolojiye

sahipken, Fransız Komünist Partisi (*Parti Communiste Français - PCF*), sanayide çalışanların geleneksel partisi olarak daha radikal bir duruş sergilemektedir. Yukarıda sayılanlar dışında kalan irili ufaklı siyasi partiler, ya radikal görüşleri ile dikkat çekmekte yahut çeşitli çıkar gruplarının fikirlerini yansıtmaktadır. Radikal görüşteki partiler arasında en dikkat çeken, Jean-Marie Le Pen liderliğindeki aşırı sağ parti Ulusal Cephe (*Front National - FN*)'dir. 1965 yılında aşırı sağcı lider Jean Louis Tixier Vignancour'un seçim kampanyasını yöneten ve Yahudi soykırımını "geçmişteki küçük bir detay" olarak nitelendiren Le Pen; göçmenlere karşı sert tavrı, ırkçı politikaları desteklemesi ve sıradışı söylemleri ile medyada sıklıkla yer bulmaktadır.¹⁰

Fransız partilerinde genel başkan seçimi, çoğunlukla yılda bir; en geç iki yılda bir, ülke çapında yapılan oylama ile yenilenmektedir.¹¹ Bu durumun liderin demokratik meşruiyeti bakımından ileri bir örnek teşkil ettiği söylenebilir. Ekolojik solu temsil eden ve lideri bulunmayan Yeşiller Partisi'nde ise bütün makamlar her sene yenilenmektedir. İç seçimler oransal olarak tercihli oy sistemine göre yapılır. İki erkek, ikisi kadın olmak üzere dört kişilik bir heyet, üçünün kabul etmesi şartıyla ancak parti adına görüş açıklayabilirler.¹²

Milletvekili adaylarının tespiti bakımından Fransız partileri "genel merkezci" bir karaktere sahiptir. İki büyük Fransız merkez sağ partisinde (Cumhuriyet için Birlik - *RPR* ve Fransız Demokrasisi için Birlik - *UDF*) adaylar, partinin merkez organları tarafından belirlenmektedir.¹³ Sosyalist Parti (*PS*), parti tüzüğü'nün 9.1. maddesinde aday belirleme süreciyle ilgili ayrıntılı bir düzenleme öngörmesine rağmen, aynı maddenin takip eden fıkrasında milletvekili adayları konusunda nihai kararın partinin merkez organı Ulusal Konsey (*Le Conseil National*) tarafından verileceği düzenlenmiştir.¹⁴ Ancak parti tüzüklerinde yer alan bu hükümler, yukarıda aktarılan "adaylık başvurusunun bireyselliği" ile birlikte düşünüldüğünde parti içi demokrasi açısından tehdit oluşturmamaktadır.¹⁵

SEÇİM SİSTEMİ VE ETKİSİ

Fransa'da milletvekili seçimleri konusunda, iki turlu – tek listeli çoğunluk sistemi benimsenmiştir. Bu sisteme göre ilk turda seçilebilmek için geçerli oyların mutlak çoğunluğunu almak şarttır. Hiçbir aday (liste) ilk turda mutlak çoğunluğa ulaşamazsa ikinci tura gidilecek ve bu turda basit çoğunluğu elde eden aday (liste) seçimi kazanmış olacaktır. Kural olarak ikinci tura katılabilmek için, ilk turdaki geçerli oyların belirli bir oranını

kazanmış olmak gerekir. “Balotaj” (*ballotage*) adı verilen bu uygulama ile ikinci tura katılacak aday sayısı azaltılarak oyların birkaç aday üzerinde yoğunlaşması sağlanır. 1958 yılında % 5 olarak tespit edilen balotaj oranı, 1966’da % 10’a, 1976’da ise % 12,5’a çekilerek bugünkü hâlini almıştır.¹⁶

İki turlu seçimin ilk turunda seçmenin serbest bırakılması, ikinci turda ise seçmenin muhtemel galipler tarafından “stratejik oy kullanma” yönünde baskı altına alınması¹⁷, ikinci turda parti ittifaklarının varlığına sebebiyet verir.¹⁸ Bu sistemin getirdiği parti ittifakları, büyük partilerin lehine, küçük partilerin ise aleyhine işlemektedir.¹⁹ Zira birinci turu geçebilmek için kâfi miktarda oya sahip olamayan partiler, ideolojik olarak yakın buldukları diğer partilerle ittifak yapmakta ve bu ittifaklar da hükümetlerin kompozisyonuna yansımaktadır. Bu konudaki en ilgi çekici örneklerden biri, 1974 yılında Fransa’da François Mitterand’ı cumhurbaşkanlığına taşıyan seçim sürecinde gerçekleşmiştir. Çünkü bu seçimlerde Sol Birlik, ancak sosyalist ve komünist partilerin işbirliği ile iktidar olabilmıştır.²⁰

Ülkedeki istikrar (parti sistemi) üzerinde olumlu etki gösteren seçim sistemi, parti tutarlılığı üzerinde tam tersi bir etki yaratmaktadır. Nitekim 1976 – 1981 yılları arasında dönemin Devlet Başkanı Giscard d’Estaing’in partisi UDF ile bu partinin koalisyon ortağı olan, Jacques Chirac’ın başını çektiği Gaullé’cüler arasında vahşî bir rekabetin söz konusu olduğunu söylemek mümkündür. Bu rekabetin sonucu olarak 1981 yılında her iki isim de –koalisyon ortağı olmalarına rağmen- Devlet Başkanlığı seçimlerine aday olarak katılmışlardır.²¹

2002 yılında gerçekleşen Devlet Başkanlığı seçimlerinde ise iki turlu tek isimli çoğunluk sisteminin bahsedilen olumsuz etkisi gayet belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Sosyalist Parti’nin adayı olan Lionel Jospin, diğer sol partilerin pazarlık güçlerini artırmak amacıyla devlet Başkanlığı’na başka bir aday göstermesi sonucu Ulusal Cephe adayı Le Pen’in gerisinde kalmıştır.²² Görüldüğü gibi Jospin’in bu yenilgisinin sebebi, iki turlu tek isimli çoğunluk sisteminin yarattığı stratejik çerçeveden başka bir şey değildir.

Yarı-başkanlık sisteminin uygulandığı Fransa’da partilerin Devlet Başkanı adaylarını tespit etmesi ayrı bir önem taşır. Sosyalist Parti 2012 yılında ilginç bir uygulamaya imza atarak Devlet Başkanı adayını doğrudan doğruya halka tespit ettirdi. Bu kapsamda Parti, kendisini sol değerlere bağlı hisseden ve partiye 1 Euro bağış yapan herkesin ön seçimde oy vererek Devlet Başkanı adayı belirleme sürecine katılabileceğini ilan etti.²³ Önümüzdeki seçimler içinde şu günlerde Fransız solu bir ön seçim süreci-

ne girmiştir. Şimdiye kadar Devlet Başkanı adayını merkez organlarınca belirleyen ancak tüzüğüne göre ön seçim yapma imkânı bulunan²⁴ UMP de 2017 yılında gerçekleşecek seçimler için böyle bir yöntem kullanmıştır.²⁵

FINANSMAN VE MALİ / HUKUKİ DENETİM

Fransız kamuoyunun yolsuzluk algı endeksleri incelendiğinde toplumun en yozlaşmış kurumları arasında siyasi partiler, milletvekilleri, parlamento ve medyanın kabul edildiği görülmektedir.²⁶ Siyasi partilerin mali denetimsizliği de ciddi bir sorundur.²⁷ Bu sebeple Fransa’da siyasi partilerin mali denetimine ilişkin oldukça ayrıntılı düzenlemeler getirilmiş ve bu konuda uzman kuruluşlar oluşturulmuştur.

Fransa’da siyasi partilerin mali finansmanı, 11 Mart 1988 tarihli “Siyasî Hayatın Finansal Şeffaflığına Dair Kanun” ile düzenlenmiştir.²⁸ Kanuna göre kamu kaynaklarıyla finanse edilen siyasi partilerin hesaplarının şeffaf olması zorunludur. Bu kapsamda siyasi partilerin özel kişilerden maddi yardım alması yasaklanmıştır. Ayrıca partilerin seçim kampanyalarında yapacakları harcamalara da sınır getirilmiştir (seçim kampanyası esnasında halka yapılacak yardımlar ve verilecek hediyeler parti hesabında açıkça gösterilmek zorundadır). Kampanya harcamalarının yanında kampanya teknikleri de kısıtlanmıştır. Buna göre siyasi partiler, ticari reklam vasıtalarını kullanamazlar (radyo, televizyon ve gazete reklamları gibi). Partilerin bu vasıtalarından yararlanması ve yararlanmanın niteliği, gününe ve kullanılacak afişlerin boyutuna kadar kanunda belirlenmiştir.²⁹

Yarı başkanlık sisteminin benimsendiği Fransa’da, iki turlu tek isimli çoğunluk usulüyle yapılan devlet başkanı seçimleri, siyasî partileri ittifaklara zorlamakta ve böylece partilerin yapılanması üzerinde de ciddi etkiler göstermektedir. 2017 yılında gerçekleşecek seçim için hem sol, hem de sağ partiler iki cephe hâlinde birleşerek kendi adaylarını ön seçim yoluyla çıkaracaklardır. Türkiye’de uygulanmaya başlayan cumhurbaşkanlığı seçimleri ve muhtemel “cumhurbaşkanlığı sistemi”, siyasî partilerin Fransa örneğini incelemesini gerektirmektedir.

19 Ocak 1995 tarihli “Siyasî Hayatın Finansmanına İlişkin Kanun” özel kişilerden yardım alma yasağını yalnızca “özel işletmeler”le sınırı tutmuştur.³⁰ Yani bugün Fransa’daki siyasi partiler gerçek kişilerden yardım kabul edebilmekte, fakat özel işletmelerle (şirketler, holdingler) doğrudan yahut dolaylı herhangi bir sponsorluk ilişkisi içine girememektedir. Bu yasayla birlikte siyasi partilere üyelik aidatları vergiden muaf tutulmuş ve böylece parti finansmanının kolaylaştırılması amaçlanmıştır.³¹ Partiyeye yapılan büyük ölçekli bağışlar da Fransız Genel Vergi Kanunu’nun 200/3 hükmüne göre vergiden düşülür.³² Ancak bağış yapanların kimliği kamuya açıklanmak zorundadır.³³

Devlet yardımı, Fransız siyasi partilerinin ana gelir kaynağıdır. Bu yardım, esas olarak partilerin milletvekili çıkardıkları seçim bölgesi sayısına göre belirlenmektedir (son düzenlemeye göre yetmiş beş seçim bölgesinden en az ellisinde en az yüzde bir oy alma şartı). Yardımın bir kısmı ise, parlamentoda milletvekillerinin üyeliklerini beyan ettikleri partilerin sandalye sayısı oranına göre (nısbî olarak) tespit edilir. 19 Ocak 1995 tarihli Kanun, seçimlerden sonra kurulan siyasi partilerin sabit devlet yardımı alması imkânını da getirmiştir. Bu imkândan yararlanmak için kurulan partinin 500’ü seçilmiş olan en az 10.000 üyesinden asgari 150.000 € bağış toplaması gerekmektedir. **Ayrıca 6 Haziran 2000 tarihli Kanun, seçilme hakkı bakımından kadın-erkek eşitliğini gözetmeyen partilere verilecek devlet yardımında kısıtlama öngörmektedir.**³⁴ Bu hüküm, kadınların siyasete katılımını artırmak bakımından Türkiye için örnek teşkil edecek niteliktedir.

Fransa’da siyasi partilerin mali açıdan denetimini yapan iki kurum bulunmaktadır. Birincisi 15 Ocak 1990 tarihli kanunla kurulan Kampanya Bütçeleri ve Siyasi Finansmanlar Ulusal Komisyonu (*La Commission Nationale des Comptes de Campagne et des Financements Politiques – CNC-CFP*)’dur. Bu Komisyon, siyasi partilerin bütçelerini denetlemek ve denetlenen bu bütçeleri Resmî Gazete’de (*Journal Officiel*) yayımlamakla görevlidir.³⁵ İkinci kurum olan Siyasi Hayatta Şeffaflık Komisyonu (*La Commission pour la Transparence de la Vie Politique*) 11 Mart 1998 tarihli Kanunla kurulmuştur. Bu kurumun görevi, seçilmiş kimselerin görevleri sebebiyle anormal şekilde zenginleşmelerinin önlenmesidir. 11 Ocak 2013 tarihinde çıkarılan Kanunla bu kurumun adı, yalnızca siyasi partileri değil, diğer kamusal kuruluşları da kapsayacak şekilde Kamusal Hayatta Şeffaflık Yüksek Otoritesi (*Haute Autorité pour la Transparence de la Vie Publique - HATVP*) olarak değiştirilmiş ve yetkileri artırılmıştır.³⁶

Fransa'da siyasi partilerin kapatılması, esas itibariyle Dernekler Kanunu'ndaki fesih prosedürüne tabidir. Buna göre bir siyasi partinin (ve diğer bütün derneklerin) hukuka yahut ahlaka aykırı bir amacı gerçekleştirmek için kurulduğu veya ülkenin / milletin bölünmez bütünlüğü ve cumhuriyet idaresine zarar vermeyi gaye edindiği tespit edilirse feshedilmeleri mümkündür (Dernekler Kanunu, madde 3).³⁷ Ayrıca 10 Ocak 1936 tarihli Muharebe Grupları ve Özel Milisler Hakkında Kanun, kamu düzeni ve demokrasiyi ihlal eder nitelikte faaliyetlere sahip olduğuna hükmedilen derneklerin (siyasi partilerin), Bakanlar Kurulu kararnamesiyle kapatılmasına imkân tanımaktadır.³⁸ Bu karara karşı Danıştay'da (*Conseil d'Etat*) tek dereceli bir itiraz yolu öngörülmüştür. İtiraz konusundaki yargılama seri muhakeme usulüne tabidir.³⁹

SONUÇ

Her ne kadar genel olarak birbirine benzese de, siyasî partiler hukuku bakımından Türkiye ve Fransa farklı özellikler taşımaktadır. Fransız Anayasası, siyasî partilere ilişkin genel bir hüküm sevk etmekle yetinirken Türk Anayasası'nda siyasî partilerin kuruluşu, faaliyetleri, siyasî partilere üyelik ve partilerin kapatılması gibi hususlar özel ve ayrıntılı hükümlerle düzenlenmiştir. Türk hukukunda siyasî partileri detaylı bir şekilde düzenleyen ayrı bir "Siyasî Partiler Kanunu" vardır. Fransız Hukukunda siyasî partiler esas itibariyle Dernekler Kanunu'na tâbidir. Bu durum, iç örgütlenme ve parti içi demokrasi bakımından değişik tercihlere imkân tanımaktadır.

Yarı başkanlık sisteminin benimsendiği Fransa'da, iki turlu tek isimli çoğunluk usulüyle yapılan devlet başkanı seçimleri, siyasî partileri ittifaklara zorlamakta ve böylece partilerin yapılanması üzerinde de ciddî etkiler göstermektedir. 2017 yılında gerçekleşecek seçim için hem sol, hem de sağ partiler iki cephe hâlinde birleşerek kendi adaylarını ön seçim yoluyla çıkaracaklardır. Türkiye'de uygulanmaya başlayan cumhurbaşkanlığı seçimleri ve muhtemel "cumhurbaşkanlığı sistemi", siyasî partilerin Fransa örneğini incelemesini gerektirmektedir.

Finansman ve malî denetim, Fransız siyasî partileri bakımından "pozitif hukukun" en çok dikkate alındığı alandır. Zira siyasî partilerin malî denetimi konusunda birçok yasal düzenleme yapılmış ve söz konusu denetimi gerçekleştirmek üzere "bağımsız idarî otorite" niteliğinde uzman kuruluşlar oluşturulmuştur. Malî konular dışında kalan yaptırımlar ve özellikle partilerin kapatılması hususlarının ise derneklerden ayrı / özel bir şekilde

tanzim edilmesine gerek duyulmamıştır. Türk hukukunda siyasî partilere ilişkin –başta kapatılma prosedürü olmak üzere- malî denetim dışındaki konuların daha detaylı düzenlendiği dikkate alınırca, Fransız uygulamasının bu konuda da farklılaştığı söylenebilir.

1. BORELLA, François (1985), **Les Partis Politiques en Europe**, Paris 1984, s. 107'den aktaran: KABOĞLU İbrahim; "Fransız Siyasal Partileri ve Toplumsal Temelleri", **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, sayı: 3, s. 102.

2. "Les partis et groupements politiques concourent à l'expression du suffrage. Ils se forment et exercent leur activité librement. Ils doivent respecter les principes de la souveraineté nationale et de la démocratie. Ils contribuent à la mise en œuvre du principe énoncé au second alinéa de l'article 1er dans les conditions déterminées par la loi. La loi garantit les expressions pluralistes des opinions et la participation équitale des partis et groupements politiques à la vie démocratique de la Nation" <http://www.legifrance.gouv.fr>(Erişim: 16.01.2016).

Bu maddeye ilişkin ayrıca bk. ATAY Ender Ethem; "Fransa'da Siyasal Partiler ve Parti Sistemleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi**, yıl: 1999, sayı: 2, s. 197, dn. 2.

3. *Loi du 1er juillet 1901 relative au contrat d'association.*

4. Valilik veya kaymakamlığa yapılacak bu bildiri şu hususları içermelidir: derneğin (parti-nin) adı, amacı, merkez adresi, partinin yönetiminden sorumlu kişilerin isim, meslek, ikamet-gâh ve uyrukluk bilgileri, en az iki yönetici tarafından imzalanmış tüzük kopyası ve kurucular toplantısı raporu. Bu bildiriden sonra valilik / kaymakamlık beş gün içerisinde partiye belgeler tamamlanmış olduğuna dair cevabi bir yazı gönderir, sonra da kuruluş bildirisini Resmî Bülten'e yayımlanması için yollar.

5. TBMM Araştırma Merkezi Raporu; **Siyasi Partilerin Kapatılması Konusunda Türkiye ve Bazı Ülkelerdeki Yasal Düzenlemeler**, Mart 2008, s. 16-17.

6. ELGIE, Robert (2006), "France: Stacking the Deck", **The Politics of Electoral Systems**, (Ed. Michael GALLAGHER), New York: Oxford University Press s. 129.

7. GÜLSOY M. Tevfik; "Milletvekili Seçimlerinde Siyasal Parti Adaylarının Tespiti", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt: X, yıl: 2006, sayı: 3-4, s. 135-136. Fransız Millet Meclisi'nde siyasi parti grubu kurabilmek için 15 milletvekili yeterlidir. Hiçbir gruba mensup olmayan vekiller, seçtikleri bir gruba, o grubun divan kurulunun kararıyla ilişkili üye (*membres apparentés*) sıfatıyla eklenilebilirler. Bu üyeler, grup kurmak için gerekli asgari sayının hesabında dikkate alınmazlar ancak grupların komisyonlarda temsil oranlarında hesaba katılırlar. (ÇELEBİ Fatih; "Fransa Millet Meclisi Üzerine", **Yasama Dergisi**, sayı: 21, s. 61.)

8. KEYMAN Fuat / ERDEM Tarhan / AĞIRDİR Bekir; **Türkiye'nin Demokratikleşmesi için Kapsamlı bir Siyasal Parti ve Seçim Sistemi Reformu Önerisi**, Aralık 2013, s. 20.

9. Nicolas Sarkozy'nin de üyesi olduğu siyasi parti.

10. AYDIN, İpek "Fransa'da Cumhurbaşkanlığı Seçimlerine Doğru", **TEPAV Politika Notu** (Nisan 2007), s. 2.

11. ALBERT Jean-Luc; **Siyasi Partiler ve Demokrasi**, (Uluslararası Sempozyum), Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2006, s. 23.

12. ATAY, s. 226-227.

13. GÜLSOY, s. 134.

14. GÜLSOY, s. 135, dn. 32.

15. Alman Siyasi Partiler Kanunu'nun 17. maddesi, aday tespiti konusunda çok daha demokratik bir yöntem getirmiştir. Buna göre "milli temsil organları (parlamento) seçimleri için adayların gizli oyla tespit edilmesi zorunludur. Aday tespitini seçim kanunları ve parti tüzükleri düzenler" (GÜLSOY, s. 136).

16. ELGIE, s. 123.

17. SARTORI Giovanni; **Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği**, (çev. Ergun ÖZBUDUN), Yetkin Yayınları, Ankara 1997, s. 90.

18. ELGIE, s. 126.

19. ELGIE, s. 126.

20. ELGIE, s. 126-127.

21. ELGIE, s. 130.

22. ELGIE, s. 130.

23. <http://www.vie-publique.fr/decouverte-institutions/citoyen/participation/parti-politique/comment-s-organise-parti-politique.html>

24. KEYMAN / ERDEM / AĞIRDİR, s. 17.

25. "Primaire de la droite" adı verilen ön seçim süreciyle ilgili bilgi edinmek için bk. <http://www.lemonde.fr/primaires-de-la-droite/>

26. AYDIN, Ali Murat "Sistem ve Yolsuzluk: Fransa ve Türkiye", **Küresel Eğilimler Serisi (Çalışma Kâğıdı No: 6)**, s. 5.

27. AYDIN, Ali Murat s. 6.

28. *Loi n 88-227 du 11 mars 1988 relative à la transparence financière de la vie politique*, www.legifrance.gouv.fr (Erişim: 16.01.2016). Bir siyasi partinin finansal faaliyetlerde bulunması ve bu kanunun öngördüğü denetim kapsamına girmesi için ya tek amacı partinin siyasi faaliyetlerini finanse etmek ve fon oluşturmak olan ayrı bir dernek kurması yahut bir gerçek kişiyi "malî ajan" olarak atayıp / görevlendirip bu durumu valiliğe bildirmesi gerekir. **Kanun, partilerin hukukî statüsüne ilişkin tanımlayıcı hükümler de içermektedir.** Buna göre "partiler ve siyasi gruplar serbestçe kurulabilir ve faaliyetlerini serbestçe yürütebilirler. Tüzel kişiliği haizdirler. Dava açma hakları vardır. Her türlü malı (gayrimenkuller dâhil) bedelli yahut bedelsiz edinme hakları vardır. Amaçlarına uygun olarak her türlü sözleşmeyi yapabilirler ve özellikle yürürlükteki kanunlara uygun olarak gazete ve eğitim kurumları kurabilir ve idare edebilirler".

29. ALBERT, s. 35.

30. *Loi no: 95-65 du 19 janvier 1995 relative au financement de la vie politique*, www.legifrance.gouv.fr (Erişim: 16.01.2016).

31. ALBERT, s. 24-25.

32. ALBERT, s. 25.

33. UZUN, Cem Duran **Siyasi Partilerin Finansmanı**, SETA-Analiz, Kasım 2014, s. 29.

34. *Loin 2000-493 du 6 juin 2000 tendant à favoriser l'égal accès des femmes et des hommes aux mandats électoraux et fonctions électives*, www.legifrance.gouv.fr (Erişim: 16.01.2016).

35. Fransız Danıştay'ın 2001 tarihli raporunda Türkiye'deki EPDK, BDDK, RTÜK gibi bir "bağımsız idari otorite" olarak kabul edilen bu komisyonun üçü Yargıtay, üçü Danıştay, üçü ise Sayıştay'dan gelen ve Başbakan tarafından atanan dokuz üyesi vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.cnccfp.fr/index.php> (Erişim: 16.01.2016).

36. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.hatvp.fr/> (Erişim: 16.01.2016).

37. <http://www.vie-publique.fr/actualite/faq-citoyens/partis-politiques/>
(Erişim: 16.01.2016).

38. *Loi du 10 janvier 1936 sur les groupes de combat et milices privées*, <http://www.legifrance.gouv.fr> (Erişim: 14.01.2016). Kanunda kamu düzeni ve demokrasinin ihlali kapsamına giren fiiller yedi madde olarak sayılmıştır. Bunlar:

1. *Cadde ve sokaklarda silahlı gösterilerin yapılmasını teşvik etmek,*
2. *Kendi teşkilat yapısını ve örgütlenmesini muharebe grubu ve özel milis niteliğinde oluşturmak,*
3. *Ulusal toprak bütünlüğünü bozmayı amaçlamak,*
4. *Eylemleriyle cumhuriyetçiliğe dayalı kanuniliğin muhafazası için gerekli tedbirlere zarar verme eğilimi içinde olmak,*
5. *Düşmanla işbirliği yapmak suçundan yargılanmış kişilerin bir araya getirilmesini amaçlamak veya işbirliği yapmayı teşvik etmek,*
6. *Sahip olunan etnik köken, milliyet, ırk veya dine bağlı olarak belli bir kişi veya kişi topluluğuna karşı ayrımcılık, kin ve şiddete yol açacak şekilde fikir ve teoriler ileri sürüp, propaganda yapmak,*
7. *Fransa topraklarında veya yurtdışında terörist eylemler gerçekleştirmek amacını güden faaliyetler içinde olmak.*

İdari nitelikteki fesih yaptırımına ek olarak, Ceza Kanunu'nun 431-15, 431-17 ve 431-18. maddeleri, bu kanunda yasaklanan fillerin işlenmesinde veya tekerrüründe herhangi bir şekilde yer alan kişiler de cezalandırılmasını öngörmektedir.

39. ALBERT, s. 22.

Kaynaklar

ALBERT, Jean-Luc (2006), **Siyasi Partiler ve Demokrasi**, (Uluslararası Sempozyum), Ankara: Ankara Barosu. Yayınları,

ATAY, Ender Ethem (1999), "Fransa'da Siyasal Partiler ve Parti Sistemleri", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi**, yıl: sayı: 2.

AYDIN, Ali Murat "Sistem ve Yolsuzluk: Fransa ve Türkiye", **Küresel Eğilimler Serisi**, (Çalışma Kâğıdı No: 6).

AYDIN, İpek "Fransa'da Cumhurbaşkanlığı Seçimlerine Doğru", **TEPAV Politika Notu** (Nisan 2007).

BORELLA, François (19849, **Les Partis Politiques en Europe**, Paris.

ÇELEBİ, Fatih "Fransa Millet Meclisi Üzerine", **Yasama Dergisi**, sayı: 21.

ELGIE, Robert (2006), "France: Stacking the Deck", **The Politics of Electoral Systems**, (Ed. Michael GALLAGHER), New York: Oxford University Press.

GÜLSOY, M. Tevfik (2006), "Milletvekili Seçimlerinde Siyasal Parti Adaylarının Tespiti", **Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt: X, yıl: sayı: 3-4.

KABOĞLU, İbrahim (1985), "Fransız Siyasal Partileri ve Toplumsal Temelleri", **Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, sayı: 3.

KEYMAN, Fuat / ERDEM, Tarhan / AĞIRDİR, Bekir **Türkiye'nin Demokratikleşmesi**

İçin Kapsamlı bir Siyasi Parti ve Seçim Sistemi Reformu Önerisi, Aralık 2013.

SARTORI, Giovanni (1997), **Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği**, (Çev. Ergun ÖZBUDUN), Ankara:Yetkin Yayınları.

TBMM Araştırma Merkezi; **Siyasi Partilerin Kapatılması Konusunda Türkiye ve Bazı Ülkelerdeki Yasal Düzenlemeler**, Mart 2008.

UZUN, Cem Duran **Siyasi Partilerin Finansmanı**, SETA-Analiz, Kasım 2014.